

„EMINESCU — UNIVERS DESCHIS“. — Alexandru Melian Editura Minerva, București, 1987

Миналата година в Румъния се появи едно ново и особено изследване върху поезията и публицистиката на Михай Еминеску, посветено на стогодишнината от ранната му смърт. Книгата е написана от Александру Мелиан — тъък познавач на творчеството на поета — и е озаглавена „Еминеску — открита вселена“.

Структуралният метод на изследване, който Мелиан прилага, дава възможност на читателя да се доближи до поетическото съзнание на „последния европейски романтик“ (според Джордже Калинеску — известен румънски литературен историк и биограф на Еминеску) и до корените на неговия гений.

Предмет на вниманието на автора са преди всичко стиховете, издадени след смъртта на поета, и голяма част от неговите ранни творби, като значително място е отделено и на прочутата поема „Хиперион“. От публицистичното му наследство са подбрани откъси с подчертано актуален и днес смисъл.

Основна характеристика на цялата книга е философското осмисляне и тълкуване на Еминесковото творчество. Голяма заслуга на изследването е новаторският подход на Ал. Мелиан към скритите страни, към тайните и почти магическата сила на такива стихотворения като „Мурешану, 1876“, „Один и Поетът“, „Хиперион“, „Memento mori“, „Епигоните“, „Имам само още едно желание“, „Прищипът, който няма звезда“ и много други. Специално място е отредено и на философските измерения на шедьовъра в прозата на Еминеску — „Бедният Дионис“.

С дълбоко проникновение Мелиан тълкува nostalgia на поета по безкрайността (така е озаглавена и първата глава). Безграничността на мисълта и на желанията премахва рамките на времето и пространството и вписва във вселената на поета открити врати към безкрая. Героите са проекции на твореца. Разглеждат се в детайли и хоризонтите на отрицанието, на протестния дух в поезията на Еминеску. Те са вписани в общата картина на европейската литература (сред Данте, Шекспир, Митчевич, Пушкин, Лермонтов, Петьофи) и на румънските представители на оспорващото на чало — Йон Елиаде Радулеску и Александру Мачедонски. Отрицанието при Еминеску е изведено в неговите форми: бунта, отказа и отчуждението. Всяка от тях е изследвана на основата на някои от ранните му творби — „Мурешану“, „На Елиаде“, „Один и Поетът“, „Епигоните“ и др.

Много интересна е идеята, че изворите на съзиданието в поезията на поета се крият в съня —

заместник и посредник, в мечтата и в магията на спомена. Литературата, посветена на съня, е много богата при Еминеску и в нея се отличават две основни положения: поетът размишлява върху съня, търси неговите стойности и смисъл и, от друга страна — изживява опита, придобит в съня, като му придава висш поетически израз. А особено място, което мечтата заема в творчеството на Еминеску, се дължи на факта, че почти всички негови герои са мечтатели. Мечтата е път за достигане до пророческото или до магическото познание, тя компенсира житейските недостатъци, начин е за канонизиране на любовта, средство е за докосване до създанието и за осъществяване на идеала за красиво и чисто, тя е възможност за съживяване на миналото и на спомена. Достигайки до най-интимната структура на тази литература, Ал. Мелиан доказва, че мечтата е основно измерение на Еминесковия дух.

Зоните на спомена в поезията и прозата на поета са две: едната се основава на колективната памет (етническа и планетарна), а другата, същинската — на личната памет. В този смисъл поемата „Memento mori“ е много показателна и е подложена на подробно разглеждане като поема на спомена.

Чрез механизма на мечтите и спомена миналото става настояще, съставна част от вътрешния живот, и изпълнява двойна функция: сплотява личността със самата нея и компенсира фиктивно недостатъците на настоящето. Почти постоянен обект на тази поезия е златната възраст на детството и безкрайната одисея на любовта.

Поезията на спомена може да се открие във всички творчески етапи от развитието на Еминеску. Тя е най-вече поезия на изгубения рай (на детството и спомена). Поетът страда, защото не може вече да страда, и страда, защото не може вече да се радва.

Философският поглед на автора на тази интересна студия, посветена на вътрешните импулси, които раждат поетическото вдъхновение, го е накарал да се спре подробно и върху изкушенията на мъдростта, върху постоянния интерес на Еминеску към афоризма и сентенцията, към запомнящите се изрази. Като доказателство са приложени голяма част от ръкописите на поета, където присъства явно настоящността му към математическо мислене. Изненадваща е неговата страст към точните науки и желанието да изучи езиците на древните цивилизации. Също така в ръкописите проличава още по-явно връзката на идеите на Еминеску с тези на Паскал, Гюте, Шопенхауер

и на старите индийски текстове. Съществуват няколко силнови линии, около които се движат възгледите му: култът към Истината, Родината и Труда.

Меланс съвсем естествено насочва вниманието на читателя от мъдростта на поета-мислител към основите на неговата публицистика. От позицията на днешния ден сред многото статии във вестниците „Тимпуд“ и „Курьер дин Яш“ можем да открием белезите на един отминал век, но и вечните социални истини. Тази публицистика е друга територия, в която творецът тича след своя идеал. Голямо качество на настоящето ѝ разглеждане е

представянето на част от големия брой противоречивы оценки за нея, но едно нещо се налага със сигурност — Еминеску е разбрал главния източник на социалното зло — постоянното обкръжение на „формите без основа“, на актовете на политическа безотговорност във външната и вътрешната политика и големите страдания на селячеството.

„Еминеску — открита вселена“ е след първите нови трудове, книги, материали и други издания, посветени на годишнината, които продължават да излизат и през 1989 г., наречена в Румъния „година на Еминеску“.

Антоанета Танева

„О МАРКО ВОВЧОК. ВОСПОМИНАНИЯ, ПОИСКИ, НАХОДКИ“

от Б. Б. ЛОБАЧ-ЖУЧЕНКО. Киев, 1987, 398 с.

Книгата „За Марко Вовчок“ принадлежи на перото на известния учен-литературовед Б. Б. Лобач-Жученко, внук на класика на украинската литература Марко Вовчок. Като изследовател Б. Б. Лобач-Жученко има наистина забележителен принос за изучаване живота и творчеството на тази видна дъщеря на руския народ. Само през последните десетилетия той написа и издаде многобройни солидни трудове за художествените постижения на Марко Вовчок, за творческите ѝ връзки с И. Тургенев, Т. Шевченко, Д. Писарев, П.-Ж. Етцел¹, а също така — за взаимодействието на украинската и руската литература. Без преувеличение може да се твърди: всичко, което е написал Б. Б. Лобач-Жученко, е резултат от многогодишен труд над архивите. Във връзка с това за слушател внимание особено неговите монографии, публикувани през 1969—1987 г. на украински и руски език². Свързващото звено между тях е постоянното ориентирание към факта като първоизточник на всяко изследване. Б. Б. Лобач-Жученко тръгва от основното изучаване на първичната информация, на всеки детайл, като си дава сметка, че качеството на научното обяснение на изследваните явления зависи преди всичко от обективното разкриване на сложното движение на историята, а също и от общата научна култура на учения.

Книгата „За Марко Вовчок“ привлича с много-

бройните малко познати и досега детайли, с личните спомени и наблюдения, които органично се вписват в канавата на аргументираното повествование за живота и творческия път на Марко Вовчок. Тя съществува допълва както собствените проучвания на своя автор, така и изследванията на предшествениците му (А. Дорошкевич, А. Засенко, Е. Брандис, Н. Крутикова, В. Ведина, Б. Хоменко, А. Дей, А. Недзведски). Находките, които се съдържат в рецензираната монография, запълват „белите петна“ в биографията на писателката, в летописа на плодотворните връзки на Марко Вовчок с видни дейци на руската, украинската, френската, немската, латвийската и естонската култура. Книгата се състои от петнадесет глави, всяка от които дава цялостна представа за един или друг период от живота на Марко Вовчок, за нейните художествени завесавания, които на свой ред отразяват най-важните особености и черти на авторката на украинските „народни разкази“ и „разкази от народния руски бит“. Нека отбележим, че става дума за значителния принос на Марко Вовчок не само в украинската литература, но и в летописа на взаимодействието на различните култури, по-специално — на руския, украинския, френския и немския народ³. Впрочем високата оценка, дадена на творческото наследство на Марко Вовчок още през 50-те—60-те години на XIX в. от такива критици като Добролюбов и Писарев, си остава неизменна. Това се отнася преди всичко до заслугите на писателката пред Украйна. Б. Б. Лобач-Жученко разкрива достоверно пред читателя цялата дълбочина на творческото дело на Марко Вовчок: по какъв начин и при какви условия талантливата дъщеря на руския народ напълно споделя съдбата на украинската литература, като избира за главен мотив на своето творчество един от сложните и отговорни — в гражданския смисъл — мотиви — живота на крепостния човек. Въсъщност не друг, а Чернишевски нарече таланта на Марко Вовчок „силен и прекрасен“. Писател-

¹ Б. Б. Лобач-Жученко. Тургенев и М. А. Маркович. — Тургеневский сборник Л., 1969; История однієї дружби (Марко Вовчок та П.-Ж. Етцел). — Весвіт, 1975, № 12; Марко Вовчок і П. Лавров (на матеріалах невідомих листів). — Радянське літературознавство, 1979, № 8; Духовна дочка Кобзаря. — Звезда, 1963, № 12; Книга с необычайной судьбой („Маруса“ Марко Вовчок). — Книга. Исследования и материалы. Сборник ХЛХ. М., 1984; Дочь двух народов. — В кн.: М а р к о В о в ч о к. Народные рассказы. М., 1985.

² Б. Б. Лобач-Жученко. Летопись жизни и творчества Марка Вовчка. Киев, 1969 (второе издание) — Киев, 1983); Марко Вовчок на Кавказе. По следам семейного архива. Напльчик, 1976; Про Марка Вовчка. Сторінки до біографії письменниці. Київ, 1979; Листи до Марка Вовчка. У двох томах. Т. 1. Київ, 1979; Т. 2, Київ, 1979; Листи Марка Вовчка. У двох томах. Т. 1. Київ, 1984.

³ Вж. по-подробно за това в нашите статии „Восприятие творчества Марка Вовчка в Германии. К вопросу об украинско-русско-немецких литературных взаимосвязях. — Zeitschrift für Slavistik, 1974, № 3, с. 407—417; Живое и вечное. — Дружба народов, 1984, № 1, с. 266—267.